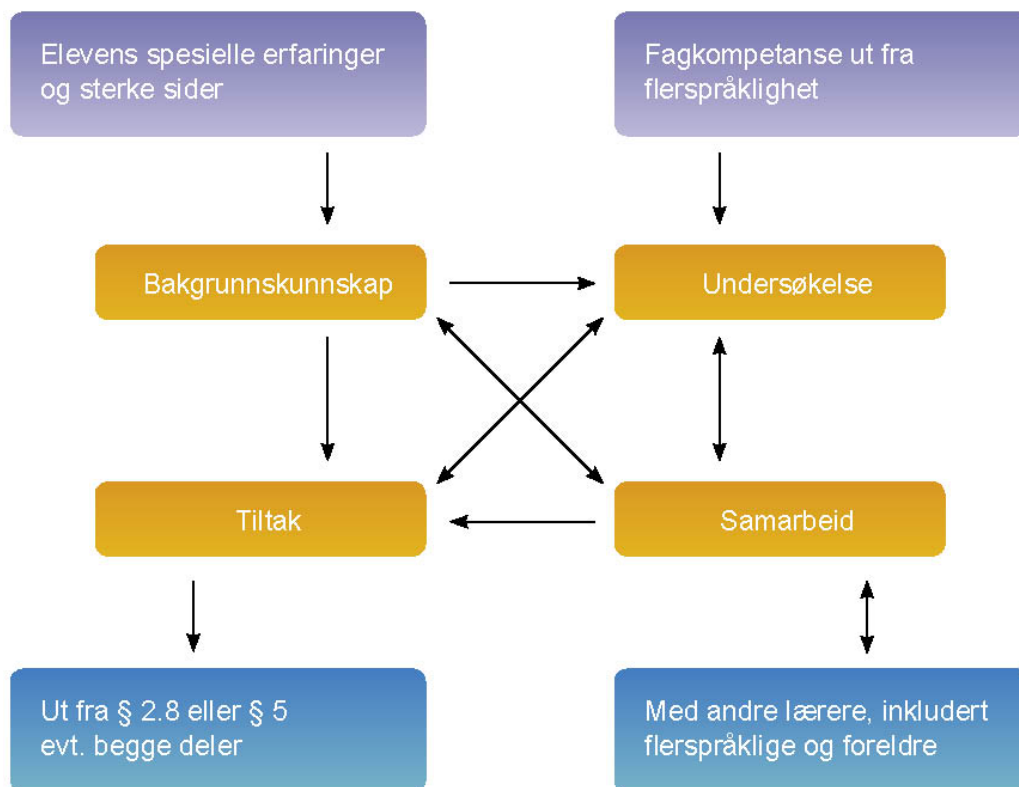

Modell for utredning - rolle med utvidet perspektiv og samarbeid

Etter Bøyesen 1987

MODELLER FOR UTREDNING

Når det gjelder modeller for utredning av flerspråklige elever, er det alltid viktig å vurdere elevenes bakgrunn og opplæringstilbud. Pedagoger med innsikt i migrasjons- eller flerkulturell pedagogikk er ofte skeptiske til å definere spesialpedagogiske behov hos tospråklige elever, fordi det er lett å feilvurdere behov. De råder derfor generelt til språktilpassete og ikke spesialpedagogiske tiltak. Det er viktig at også PP-rådgivere og spesialpedagoger i førstelinjetjenesten bidrar til å sikre at eleven får et tospråklig opplæringstilbud ut fra Opplæringslovens §2.8 eller §3.12, og ikke uten videre anta at en flerspråklig elev har et spesialpedagogisk behov. Måten en rådgiver utformer sin rolle og hvilke informasjonsbiter han eller hun ser som relevante, kan bidra til å sikre elevenes rettigheter. Det gjelder både språktilpasset opplæring eller, der det også er behov for slikt, spesialpedagogisk hjelp. Her presenteres en modell for kartlegging og utredning av flerspråklige elever.

Delene i denne modellen er viktige informasjonsbiter og aktiviteter som belyser hverandre, vurderes ut fra hypoteser og samordnes i beslutninger om tiltak. Disse informasjonsbitene bør være på plass i et flerspråklig perspektiv. Informasjonsbiten til høyre viser til kompetanse i fler-språklig og migrasjons- eller flerkulturell pedagogikk. Slik kunnskap dreier seg blant annet om å vite hvordan førstespråket kan påvirke andrespråket, og hva som er vanlige feil å gjøre i andrespråket. Fordi tale- og skriveavvik på andrespråket i en startfase ofte ikke kan skilles fra spesifikke fonologiske vansker, vil det være lett å tolke feil. Normal utvikling kan bli tolket som avvik i spesialpedagogisk forstand, mens genuine språk – og lese- skrivevansker kan bli tolket som normale. Det er vanskelig å tolke avvikene på andrespråket som spesifikke før det har gått en viss tid. Dette tilsier at for å få fastslått vansker hos en flerspråklig elev på et tidlig tidspunkt, er det nødvendig å ha et bilde av leseferdighetene på morsmålet.

Dyslektiske vansker kan imidlertid se ut til å vise seg forskjellig innenfor forskjellige skriftsystemer, og forskjellige rettskrivingssystemer innenfor disse. Problemer med lesehastigheten skiller seg imidlertid hos dyslektikere fra normalleserne uansett ortografi, og en finner fortsatt tegn på underliggende fonologiske vansker hos de aller fleste. Her gjelder det derfor å få et bilde ikke bare av nøyaktighet ved lesing av enkeltord, men også flyt og lesehastighet. Det en har funnet, tilsier også at det er en fordel å prøve å fastslå underliggende fonologiske eller andre leserelaterte vansker på førstespråket (se Bøyese 2008a og 2008b)

I tillegg til anamnesticke opplysninger, opplysninger om syn og hørsel, eventuelt motorikk, og opplysninger om skole- og livssituasjon, bør en rådgiver også skaffe seg informasjon som er viktig for utviklingen til en flerspråklig elev fra andre lærere og foreldrene til eleven. Det gjelder spørsmål som hvilket språk eleven snakker, og hvilke språk de føler at de behersker best på forskjellige områder. Det er spørsmål om hvor lenge eleven vært i Norge, og hva slags opplæring eleven eventuelt har fått i hjemlandet og i Norge. Det er særlig viktig å skaffe seg rede på hvor omfattende skolegangen har vært på hvilke språk. Det er viktig å vite om elevene har fått opplæring i og på morsmålet i Norge, om opplæringen har vært samkjørt med annen opplæring – og hvor omfattende dette tilbudet eventuelt har vært. For elever som kommer fra krigsområder, er det viktig å finne ut om, og i tilfelle hvordan, dette påvirker elevens fungering. Foreldrene til flerspråklige elever er derfor ekstra viktige informasjonsgivere. Det samme er tospråklige lærere, om eleven får tospråklig opplæring.

Flerspråklige elever kan ha sterke erfaringer, på godt og vondt. Det kan bedre sikre deres identitet om deres sterke sider og deres erfaringer også blir tatt i betraktning når en skal vurdere hva som er tilpasset opplæring. Det er lett å ende opp i betraktninger om at de mangler noe, istedenfor å bygge videre på det de kommer med.

I sjekklisten under er de aktuelle informasjonsbitene markert med de samme fargene som i modellen.

Sjekkliste ved utredning av en flerspråklig elev

Elevers bakgrunn

Elevers navn/nummer:	Kjønn:
Alder:	Hvor lenge i Norge:
Født:	Morsmål/andre språk:
Trinn:	Evt skole/barnehage i hjemlandet?
Undersøker/prøveleder:	Dominans: mm no begge andre s alle
Dato:	<i>Snakke:</i> ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Virksomhet:	<i>Lese:</i> ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	<i>Skrive:</i> ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Informasjon fra samarbeidspartnere

1. Informasjon fra foreldre (individuell utviklingshistorie og oppvekst, migrasjonshistorie)

- Anamnesticke forhold
- Generell utvikling – foreldrenes vurdering
- Spesielle erfaringer for barnet og familien – flukt/tap – andre ting

d. Barnets spesielle interesser/sterke sider

2. Informasjon fra helsetjenesten (medisinske forhold)

- Hørsel og syn – evt andre ting
- Evt tidligere utredninger eller tiltak

3. Informasjon fra lærere

- Aktuelle pedagogiske opplysninger
  - Organisering av opplæringen – hvordan er (språk)tilpasset opplæring ivaretatt?
  - Elevers tospråklige utvikling
    - Faglig utvikling på morsmålet, inkludert lesing og skriving – observasjoner og resultater på prøver
    - Faglig utvikling på norsk, inkludert lesing og skriving – observasjoner og resultater på prøver
  - Sosiale forhold
    - Elevers tilpasning til skolehverdagen
    - Mottakelse fra medelever
    - Mobbing/aggresjon i relasjonene?
      - Hvis så: mønstre – bakgrunn – relasjoner, tidspunkter

4. Relevante prøveresultater

a. Ferdigheter på morsmålet

- Evt Språkkartleggeren anvendt på morsmålet
- Observasjoner og resultater – tospråklig fagopplæring

- iii. Leseprøver på morsmålet
  1. Leseprøver for begynnertrinnene – fra Udir –trinn 2 og 3
  2. Leseprøver for nylig ankomne unge elever – 14-20, fra nettet

b. Språkutvikling på andrespråket (norsk)

- i. Språkkartleggeren Språkkompetanse i grunnleggende norsk
- ii. Leseprøver på norsk
- iii. Kartlegging av leseferdighet på norsk
- iv. Nasjonale prøver – i lesing/skriving
- v. Evt andre prøver – matematikk, engelsk – med mer

c. Kognitive og språklige prøver på morsmålet

- i. Leserelaterte prøver – NAFOs del av et prøvebatteri

d. Kognitive og språklige prøver på norsk

- i. Leserelaterte prøver – NAFOs del av et prøvebatteri
- ii. Spesielle ordforrådsprøver utviklet for flerspråklige elever
- iii. Evt psykometriske prøver

Generering av arbeidshypotese

Argumenter for hypotesen	Argumenter mot hypotesen
Resultater i samsvar med hverandre	Sprikende resultater
I tråd med bakgrunnsinformasjonen	Bakgrunnsinformasjonen åpner for flere tolkninger/andre forhold kan forklare resultatene a) syn- eller hørselsvansker, evt andre medisinske forhold, traumer, angst b) vanlig/typisk andrespråksutvikling
Foreldreinformasjonen støtter	Foreldreinformasjonen støtter ikke (men foreldrene kan ha grunner til å holde igjen informasjon eller tolke annerledes)
Lærerbedømmingene er i samsvar med hypotesen	Lærerbedømmingene ikke i samsvar (men ikke nødvendigvis tilstrekkelig kompetanse hos fagfolkene – tospråklig utvikling, traumer, rasisme, evt andre forhold)
Prøveresultater indikerer problemer	Indikerer problemer, men resultatene er framkommet gjennom bruk av andrespråket alene – ut fra informasjon tatt for gitt at eleven har, og ut fra normer for majoritets-språklige elever.
Kliniske observasjoner støtter hypotesen (for eksempel høytlesing – eller skriving på begge språk)	Eleven må kommunisere muntlig eller skriftlig på andrespråket, men kan være dominant i morsmålet

Konklusjon og tiltak

I tråd med lovgrunnlaget §§2.8 eller 3.12

Tilleggsrettigheter ut fra §5